

- Apuvälineiden käyttö tarpeen mukaan sisällä ja erityisesti ulkona liikkeessa, ks. 13.70.
- Vanhuksen tulee voida luottaa siihen, että saa tarvittaessa apua.
  - * Turvaranneke tai automaattiset kaatumishälyttimet
  - * Ulkoilu ympäristössä, jossa liikkuu jatkuvasti muitakin ihmisiä.

13.60 Vanhuksen kaatumisten ja kaatumishaittojen ehkäiseminen

Katri Kakko

- Kaatumistapahtumat ja kaatumisen pelko (ks. 13.50) voivat heikentää vanhuksen toimintakykyä ja elämänlaatua.
- Kaatumisia voidaan ehkäistä tehokkaasti tunnistamalla riskitekijät ja puuttamalla niihin (ks. 13.50).
- Suurimpaan osaan kaatumisvaaraa lisäävistä tekijöistä on mahdollista vaikuttaa, ks. taulukko 13.60.
- Jos kaatumisvaara on selvästi kohonnut, yhdessä vanhuksen kanssa laaditaan yksilöllinen kaatumisten ehkäisyn toimintasuunnitelma.
  - * Suunnitelman toteutumista ja kaatumisvaaraa arvioidaan ja seurataan säännöllisesti.
- Jos kaatumisriskejä ei voida kokonaan poistaa, tulee vähentää mahdollisten kaatumisten aiheuttamia vammoja ja haittoja.
- Kaatumisia ja kaatumisista aiheutu-
via haittoja ehkäistään vaikuttamalla

- * vanhukseen itseensä liittyviin tekijöihin, kuten liikkumis- ja toimintakykyyn, ravitsemukseen, terveydentilaan ja sairauksien hoitoon
- * kaatumisille altistaviin ympäristöön liittyviin ja tilannesidonnaisiin riskeihin.

Ohjaus ja neuvonta

- Ennalta ehkäisevä ohjaus ja neuvonta on tärkeää erityisesti silloin, kun iän lisäksi ei ole muita kaatumisvaaraa lisääviä riskitekijöitä.
- Tavoitteena on hyvän ravitsemustilan ja hyvän tasapaino- ja liikkumiskyvyn ylläpito sekä sairauksien hyvä hoito.

Liikkumis- ja toimintakyky

- Liikuntaharjoittelu on tehokkain yksittäinen keino kaatumisten ja murtumien ehkäisemisessä.
- Liikkumisen pääpainon tulisi olla tasapainoa, liikkumiskykyä ja alaraajojen lihasvoimaa kehittävässä harjoittelussa.
- Monipuolinen liikkuminen ja liikuntaharjoittelu eri muodoissaan ovat keskeisiä keinoja kaatumisten ja kaatumisvammojen ehkäisemisessä, ks. 13.20 ja 13.40.
- Toimintakyvyn tukeminen, ks. 8.20 ja 8.50.

Ravitsemus ja nesteen saanti

- Hyvä ravitsemus
  - * tukee terveyttä ja toimintakykyä
  - * hidastaa fysiologisia, kaatumisvaaraa lisääviä muutoksia, kuten lihaskatoa.

– Ravitsemussuosituksen mukainen ruokavalio tukee kaatumisten ehkäisyä, ks. 12.50.

– Virheravitseminen

* altistaa kaatumisille

* lisää kaatumisista aiheutuvia haittoja

* hidastaa kaatumisvammojen jälkeistä kuntoutumista.

Taulukko 13.60. Kaatumisvaaran suuruus ja kaatumisen ehkäisy, esimerkkejä.

Lievästi kohonnut kaatumisvaara	Ohjaus ja neuvonta	Tasapainon ja liikuntakyvyn ylläpitäminen (ks. 13.20 ja 13.40) Terveellinen ravitseminen (ks. 12.50) Sairauksien hyvä hoito (ks. 25.20)
	Ennalta ehkäisevä terveyttä ja liikkumiskykyä tukeva toiminta ja palvelut	Ohjattu kuntosalij- ja voimisteluharjoittelu, liikuntaryhmät Ravitsemus- ja elämäntaparyhmät Sosiaalista kanssakäymistä tukeva ryhmätoiminta
Kohonnut kaatumisvaara	Kaatumisvaaran kokonaisvaltainen arviointi	IKINÄ laaja kaatumisvaaran arviointi-lomake
	Kokonaisvaltaiseen arviointiin perustuvien yksilöllisten ehkäisytoimien suunnittelu ja toteuttaminen	Kaatumisen ehkäisyn toimintasuunnitelma -lomake
Erittäin korkea kaatumisvaara	Välitön kaatumisvaaran kokonaisvaltainen arviointi	IKINÄ laaja kaatumisvaaran arviointi-lomake
	Ilmeisiin kaatumisriskiä lisääviin tekijöihin puuttuminen välittömästi	Tarvittaessa mattojen poistaminen lattioilta Liukuesteiden käyttö kengissä
	Arviointiin perustuvien yksilöllisten toimien toteuttaminen pikaisesti	Lääkehoidon arviointi Inkontinenssin hoito Tukikahvojen asennus Liikkumisen apuvälineiden hankinta ja käytön ohjaus
	Kaatumishaittojen ehkäisy silloin, jos kaatumisen riskiä ei voida poistaa tai vähentää riittävästi.	Lonkkasuojat Pintojen pehmusteet Hälytinallaitteet ja muu turvateknologia

- Nestevajaus voi aiheuttaa verenpaineen laskua ja huonovointisuutta, jotka altistavat kaatumiselle.
- D-vitamiinin riittävä saaminen on tärkeää kaatumisten ehkäisyssä.
  - * Korostuu monien sairauksien yhteydessä.
- Tehostettu ruokavalio voi olla tarpeen, jos
  - * vanhus ei pysty syömään riittävästi
  - * vanhuksella on aliravitsemusta tai sairaudesta tai kuntoutumisesta johtuva lisääntynyt ravinnon tarve (ks. 12.90).

13.70 Vanhuksen päivittäisen elämän apuvälineet

Johanna Kuisma

- Apuvälineen käyttäminen tukee vanhuksen toimintakykyä ja mahdollistaa merkityksellisten asioiden tekemisen sekä mahdollisimman itsenäisen arjen.
- Apuväline on
  - * väline, laite tai vastaava, joka edistää tai ylläpitää henkilön toimintakykyä tai osallistumista, kuten kävelykeppi tai rollaattori
  - * mahdollistaa vanhukselle merkityksellisistä tehtävistä suoriutumisen
  - * helpottaa osallistumista elämän eri tilanteisiin, kuten kaupassa, konsertissa tai ystävien luona käyminen.
- Tavoitteena on, että apuvälineestä tulisi luonteva osa käyttäjänsä elämää.

- Esteitä apuvälineen käytölle, ks. taulukko 13.70a.
- Osa apuvälineistä tukee myös hoitavien henkilöiden ergonomiaa.
  - * Hoitajan ergonomiaa tukevia ja vanhukselle turvallisia apuvälineitä ovat esimerkiksi sähkösätky ja nostolaite.

Apuvälineen tarpeen tunnistaminen

- Tarvitaan tietoa vanhuksen toimintakyvystä.
- Tarkastellaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti, toimiiko vanhus
  - * itsenäisesti
  - * turvallisesti
  - * ilman ylimääräisiä ponnisteluja.
- Selvitetään, mistä toiminnoista (esimerkiksi ulkoilu) vanhus haaveilee ja kykeneekö hän sillä hetkellä niihin.

Apuvälineen valinta

- Oikein valituilla apuvälineillä voidaan edistää ja tukea vanhuksen toimintakykyä.
- Esimerkkejä arjen toiminnoissa käytettävistä apuvälineistä, ks. taulukko 13.70b.
- Valinnan pohjana ovat vanhuksen
  - * toiveet, tavoitteet, toimintakyky ja toimintaympäristö
  - * terveydentila ja yksilölliset ominaisuudet, kuten pituus ja paino.
- Valintaan saa apua apuvälinepalveluista.
- Apuvälineasiantuntija arvioi yhdessä ammattilaisen ja vanhuksen kanssa hänen tilanteeseensa ja tarpeisiinsa sopivat apuvälineet.